

PARRANDACHILIKDA FITOBIOTIKLARDAN FOYDALANISH SAMARALARI

Eshburiyeva N.R.
Ubaydullayeva G.B.
Qo'chqorova M.B.

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti.

Annotatsiya. Hozirgi vaqtda sanoat parrandachiligining dolzarb muammosi antibiotiklarga nisbatan muqobil ozuqa qo'shimchalarini ishlab chiqishdir. O'simliklardan olingan tabiiy ozuqa qo'shimchalari parrandalarning ozuqa hazmiga va umumiy salomatligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Fitobiotik preparatlarning foydali jihatlari – tabiiylik, yuqori hazm bo'lishi, toksiklikning past darajasi va nojo'ya ta'sirlarning yo'qligi. Fitobiotiklarning yana bir afzalligi ularning nisbatan arzonligidir. Chunki qimmat sintetik analoglardan farqli o'laroq, ularni ishlab chiqarish uchun xom ashyo qulayroqdir. Maqolada sanoat parrandachilik sharoitida fitobiotiklardan foydalanish, ularning organizm rezistentligiga, ichak mikroflorasini normallashtirishga, ozuqa moddalarining yaxshiroq hazm bo'lishi tufayli tuxum va go'sht mahsuldorligini oshirishga yordam berishi yoritilgan.

Аннотация. В настоящее время актуальной проблемой промышленного птицеводства является разработка альтернативных антибиотикам кормовых добавок. Установлено, что натуральные кормовые добавки, полученные из растений, положительно влияют на пищеварение и общее состояние здоровья птицы. Преимуществами фитобиотических препаратов являются натуральность, высокая усвояемость, низкий уровень токсичности и отсутствие побочных эффектов. Еще одним преимуществом фитобиотиков является их относительно невысокая стоимость. Потому что в отличие от дорогих синтетических аналогов сырье для их производства более удобное. В статье описано применение фитобиотиков в условиях промышленного птицеводства, их вклад в резистентность организма, нормализацию микрофлоры кишечника, повышение яичной и мясной продуктивности за счет лучшего переваривания питательных веществ.

Abstract. Currently, the urgent problem of industrial poultry farming is the development of alternative feed additives to antibiotics. It has been found that natural feed supplements obtained from plants have a positive effect on the digestion and general health of poultry. Benefits of phytobiotic preparations are naturalness, high digestibility, low level of toxicity and absence of side effects. Another advantage of phytobiotics is their relatively low cost. Because unlike expensive synthetic analogues, raw materials for their production are more convenient. The article describes the use of phytobiotics in the conditions of industrial poultry farming, their contribution to the body's resistance, normalization of intestinal microflora, and the increase of egg and meat productivity due to better digestion of nutrients.

Kalit so'zlar: Fitobiotik preparatlar, ozuqa parrandalari, mahsuldorlik, xavfsizlik, antibiotiklar, immunitet.

Ключевые слова: Фитобиотические препараты, корма для птицы, продуктивность, безопасность, антибиотики, иммунитет.

Key words: Phytobiotic preparations, feed poultry, productivity, safety, antibiotics, immunity.

Kirish (введение). Hozirgi kunda dunyo aholisini oziq-ovqat mahsulotlari bilan taminlashda parrandachilik sohasi asosiy o'rinlardan birini egallaydi. Ma'lumotlarga qaraganda dunyoda ishlab chiqarilayotgan umumiy go'sht mahsulotlarining 50 foizini parranda go'shti tashkil qilar ekan. Parranda go'shti tarkibini insonlar iste'moli uchun zarur bo'lgan to'yimli moddalarga boyligi, organizmda yengil hazm bo'lishi va sifatining yuqoriligi hamda o'ziga xos xushbo'y ta'mga ega ekanligi bilan ajralib turadi.

Aholiga ekologik jihatdan toza va sifatli parranda mahsulotlarini yetkazib berish hamda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash maqsadida, parrandachilik sohasida fitobiotik preparatlarni biologik faol modda sifatida qo'llash va uni organizmning umumiy faoliyatiga hamda mahsulotlar sifatiga o'ziga xos ta'sir xususiyatlari muhim ahamiyat kasb etadi [1, 2].

Broyler tovuqlarida ozuqaning hazm bo'lishini yaxshilash va stressni oldini olish uchun ozuqa antibiotiklari ishlatilgan. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, ular parrandachilikda qo'llanilganda ichak mikroflorasida nafaqat patogen mikroflora, balki foydali mikroflora ham nobud bo'lgan. 1950-yillarning boshlarida tadqiqotchilar parranda go'shtining odamlarni davolashda muntazam ravishda qo'llaniladigan antibiotiklarga chidamliligini qayd etdilar. Bakterial dorilarga chidamliligining yana bir dalili parranda go'shti to'qimalarida qoldiq miqdorda dori vositalarining mavjudligi, normal mikrofloraning nomutanosibligi va antibiotiklarga chidamlilikning hayvonlardan odamlarga o'tishidir. 2016 yilda BMT Bosh Assambleyasi chorvachilikda antibiotiklardan foydalanishni odamlarda mikroblarga qarshi chidamlilikning asosiy sabablaridan biri sifatida tan oldi. Bir qator infeksiyalar, jumladan, pnevmoniya, sil va salmonellyoz, allaqachon antibiotiklarga chidamliligini oshirib, bu kasalliklarni davolashni qiyinlashtirmoqda. [3, 4].

Shu munosabat bilan parranda go'shti xavfsizligini va yuqori zootexnik ko'rsatkichlarini ta'minlovchi, metabolizm va ichak mikroflorasini normallashtirishga xissa qo'shadigan o'simlikka asoslangan komplekslar broyler tovuqlarining go'sht mahsuldorligi va sifatiga ta'sirini o'rganishga qiziqish bor. Dorilarga qarshilik ko'rsatmaydigan va aniq mikroblarga qarshi ta'sirga ega bo'lgan dorilarga, shu jumladan mikroblarning antibiotiklarga chidamli shtammlariga ehtiyoj bor. Ichak biosintezining yangi regulyatorlari - fitobiotiklar bu vaziyatda katta yordam beradi [5, 6].

Material va metodlar (материалы и методы). Tadqiqotning uslubiy asosini go'sht-tuxum parrandachilik, g'ozchilik, kurkachilik, bedanachilikda zamonaviy texnologiyalarni o'rganayotgan mahalliy va xorijiy mualliflarning ilmiy ishlanmalari tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida umumiy qabul qilingan usullar qo'llanildi: tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish; maxsus ilmiy usullar: mantiqiy, iqtisodiy-statistik.

Natijalar va ularning tahlili (результаты и обсуждения). Fitobiotiklarning turli xil genetik yo'nalishdagi parrandalarning ichak mikroflorasiga ta'sirini o'rganish katta qiziqish uyg'otadi. Yuqumli patologiyalarning rivojlanish xavfini kamaytirish ovqat hazm qilish traktining sog'lom mikroflorasini shakllantirish bilan bog'liq bo'lib, u uchuvchan yog' kislotalari, bakteriosidlar va o'sishni to'xtatuvchi boshqa birikmalar sintezi tufayli patogenlar tomonidan ichak kolonizatsiyasiga yuqori qarshilik ko'rsatishga qodir. Ma'lumki, mikroorganizmlar bir-biri bilan, shuningdek, xo'jayin organizm bilan o'zaro ta'sirlashib, immunitetga, infeksiyalarga o'ziga xos bo'lmagan qarshilikka va parrandalarning umumiy hayotiy jarayonlariga chuqur ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bundan tashqari, parrandalarning ichaklarida mikroblar jamoasining faol ishtirok etishi, murakkab polisaxaridlar va oqsillarning parchalanishi paytida ovqat hazm qilish jarayonlarida, ozuqa moddalarini ishlatish va shakllantirishda, vitaminlar sintezida, hamda ichak so'rilishi mumkin bo'lgan sirt maydonini oshiradi [8].

Ko'pgina o'simliklar ko'p funksiyali va ulardan ajratilgan biologik faol moddalar foydali xususiyatlarga ega. Turli xususiyatlariga ko'ra, fitobiotiklarni to'rt guruhga bo'lish mumkin: o'tlar (gullaydigan, yog'ochsiz va qisqa umr ko'radigan o'simliklar), ziravorlar (kuchli hid yoki ta'mga ega bo'lgan, odatda insonlar ovqatiga qo'shiladigan o'tlar), efir moylari (uchuvchi lipofil birikmalar) va qatronlar (suvsiz erituvchilar ta'sirida olingan qatronlar, ekstraktlar). O'simliklarni yig'ish vaqti yoki ularning o'sish hududi ulardagi biologik faol moddalar miqdoriga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Masalan, yozda gullashdan keyin darhol olingan efir moylari mikroblarga qarshi faollikni ko'rsatadi [6, 7, 8].

Efir moylari, shuningdek, aromatik xususiyatlari tufayli hayvonlarning ishtahasini qo'zg'atadi va fermentlar ishlab chiqarishni rag'batlantiradi va shu bilan ovqat hazm qilishni yaxshilaydi [5, 9, 10].

Hozirgi vaqtda parrandachilikda antibiotiklar va sintetik antioksidantlar o'rnini bosuvchi efir moylari tobora ko'proq foydalanilmoqda. Masalan, N.V. Yunyaeva va boshqalar. (2016) hayotning dastlabki besh kunida broyler tovuqlari ratsioniga qo'shilgan tabiiy oregano efir moyining immunostimulyatsiya, antibakterial va antidepressant xususiyatlarini tasdiqladi [9]. Parrandachilikda o'sish stimulyatorlari sifatida oregano, kekik, doljin va chili qalampirining efir moylarini qo'llashning ijobiy ta'siri isbotlangan [10].

O'rmon xo'jaligi chiqindilari fitobiotiklar uchun asos sifatida ishlatilishi mumkin. Masalan, daraxt ko'katlari, tarkibida qimmatli biologik faol moddalar mavjudligi va ulardan chorvachilik va parrandachilik uchun ozuqa qo'shimchalarini olish imkoniyati ularni qishloq xo'jaligi uchun qimmatli xom ashyoga aylantiradi. Qarag'ay ignalarining efir moylariga asoslangan qo'shimchani ishlab chiqarish ko'p atomli spirtlarning tarkibi bo'lgan selektiv ekstraktor yordamida yog'ochli ko'katlarning biologik faol moddalarini olishdan iborat. Ushbu qo'shimchani broylerlarning ratsioniga kiritilishi ularning o'sishini rag'batlantirishga yordam beradi va natijada ularning tana go'shtining biologik qiymatini oshiradi [11].

Xulosalar (выводы). Shunday qilib parrandachilikda fitobiotiklardan foydalanish va ularga oid tadqiqotlarni ko'rib chiqish ularning ushbu tarmoqlarga

talabi yuqori ekanligini ko'rsatadi. Sanoat parrandachilik sharoitida fitobiotiklar uning tanasining umumiy qarshiligini oshirishga, ichak mikroflorasini normallashtirishga, yaxshi hazm bo'lishi tufayli tuxum va go'sht mahsuldorligini oshirishga yordam beradi.

Shuni ta'kidlash kerakki, parrandachilik fermalarining egalari fitobiotiklar yoki boshqa biologik faol qo'shimchalar o'rniga ozuqa antibiotiklaridan voz kechishni istamaydilar. Organizmning fiziologik xususiyatlarini, oziqlantirishning o'ziga xos xususiyatlarini va parrandalarning turli jins va yosh guruhlarini saqlash texnologiyasini hisobga olgan holda fitobiotiklarning ta'sir qilish mexanizmlari bo'yicha tadqiqotlarni kengaytirish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Toshmurodov D. S., Eshimov D., Xalilov O. B. Broylar jo'jalarining ichak mikroflorasiga xitozan gidroksiapatitini ta'siri // Talqin va tadqiqotlar. – 2024. – T. 2. – №. 7 (44).
2. D. Toshmurodov, S. Aliyarov, D. Yeshimov, D. Ibragimov, Effect of chitozan bombyx mori immunomodulator on the physiological state of chickens European Journal of Agricultural and Rural Education (EJARE) Available Online at: <https://www.scholarzest.com> Vol. 2 No. 10, October 2021, ISSN: 2660-5643 P. 6-9
3. Васильева О.А., Нуфер А.И., Шацких Е.В. Альтернативные пути замены кормовых антибиотиков // Эффективное животноводство. 2019. № 4. С. 13-15.
4. Мировые тренды в птицеводстве: борьба с резистентностью и запрет кормовых антибиотиков // URL: <https://meatinfo.ru/news/mirovie-trendi-v-ptitsevodstve-borba-s-382116> (дата обращения: 06.04.2020).
5. Юнueva Н.В., Саландаев К.В., Слюсарь А.В. Масло орегано заменяет антибиотики в птицеводстве // Птицеводство. 2016. № 8. С. 43-45.
6. Латышева Д.А., Ульрих Е.В. История и современное состояние производства фитобиотических кормовых добавок в мире // Климат, экология, сельское хозяйство Евразии: материалы VII международной научно-практической конференции. Иркутск, 2018. С. 125-136.
7. Natural alternatives to growth-promoting antibiotics (GPA) in animal production / R.I.Castillo-Lypez, E.P. Gutiérrez-Grijalva, N. Leyva-López [et al.] // J. Anim. Plant Sci. 2017.Vol. 27(2). P. 349-359.
8. Antimicrobial activities of six essential oils commonly used as condiments in Brazil against Clostridium perfringens / M. Radaelli, B. Parraga da Silva, L. Weidlich [et al.] // Braz. J. Microbiol. 2016. Vol. 47(2). P. 424-430.
9. Влияние кормовой добавки на основе эфирных масел на здоровье и продуктивность цыплят кур / А.В. Дубровин, Г.Ю. Лаптев, Л.А. Ильина [и др.] // Ветеринария. 2018. № 12. С. 12-16.
10. Вплив рослинних екстрактів на процеси травлення в організмі птиці, продуктивність та якість продукції / А.В. Гунчак, Я.М. Сірко, Б.Я. Кирилів [та інші] // Біологія тварин. 2016. Т. 18. № 2. С. 25-35.

11. Леткин А.И., Зенкин А.С., Лабинов С.В. Влияние препаратов ЦСП РМ и ХЭД на клинико-гематологический статус цыплят-бройлеров кросса Сооб-500 //

Современные проблемы науки и образования. 2015. № 1-1. С. 1963. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_25325758_77707040.pdf (дата обращения: 08.04.20).